

Gergely Ágnes

A férfiak nősen születnek

A mondás Székely Júliától származik, nem tudom, emlékszik-e rá valaki. Szerettem Jucit, humorát, muzikalitását, ügyetlenségét; Szigligeten, az alkotóház ebédlőjében igyekeztem melléje ülni, beleejtette a szemüvegét a levesbe, aztán nevetve horgászta kifelé. Eredetileg nem írónak: muzsikusként készült. Bartók és Kodály tanítványa volt, írt is róluk könyvet. Jó történeteket tudott, megmutatta például Kodály első feleségének, Emma asszonynak a partecéduláját: – Ide nézz! A cédula tetején egy nagy kereszt, dőfés a kommunistáknak. Alatta a név, Kodály Zoltánné Schlesinger Emma, dőfés az antiszemitáknak. Ilyen volt Kodály!

Hiányzik Kodály bátorsága, de már annyian hiányoznak, csupa olyan író, aki átélte egyik diktatúrát a másik után, s a maga módján megpróbálta elviselni, vagy tenni ellene. Emlékszem, amikor a szegedi irodalmi folyóiratot, a *Tiszatáj*at bezúzták, mert közölt egy verset, amelynek szavai „NI”-re végződtek, ez pedig a kivégzett miniszterelnök, Nagy Imre monogramja, az írók aláírást gyűjtöttek a sajtószabadságért. Tornai Jóska az arra kószáló Mándy Ivánt is behívta a portásfülkébe, és engem is, én az épületben dolgoztam. A kiáltvány elején az írók tiltakoztak a szabad sajtó megtiprása ellen, de a szöveg így folytatódott: azt hiszik egyesek, hogy megengedhetik maguknak... – Ez minek? – kérdeztem. – Ez már kioktatás. – Hát írd alá az elejét – mondta Tornai Jóska. Aláírtam, s hozzá ezt: az én egyetértésem az „Azt hiszik egyesek”-ig tart. Mándy Iván ugyanezt írta. És amikor kimentünk, Mándy azt mondta: – De jó, Ágnes, hogy kitalálta ezt a marhaságot!

Mándyval érdemes volt mindent együtt átélni. Tóth Eszterrel és Székely Magdival is. Amikor Magdi megszomjazott, és így szólt a pincérhez a kávéházban: – Mondja, volna olyan kedves, és hozna nekem egy pohár vizet? – Eszter felkiáltott: – Ne könyörögj! Csak rendelj egy pohár vizet!

De hát mindnyájan megőriztük magunkban a háborús megaláztatások valamilyen formáját. Esztert leütötte a lépcsőházban két cigány fiú, öt-

száz forintért. Eszméletlenül feküdt órákig. Hónapokon át gyötörte magát, amiért nem tud a cigányoknak megbocsátani. Végül a csodálatos cigány cimbalmos, Rácz Aladár játéka szoktatta le a gyűlöletről.

Nekem akkoriban egy nős férfi tette a szépet, nem voltam szerelmes, csak magányos. Lefordított egy könyvet, a munka nem sikerült; megkért, hogy nézzem át a fordítást: – Két nap alatt – mondta –, különben nem kapok prémiumot! – Két nap, két éjjel olvastam a német–angol–magyar szöveget, egyik kávé ittam a másik után. Elkészültem. Végül az illető lehagyta a nevemet a fordításról: – Mit szólna hozzá a feleségem? – kérdezte. A könyvkiadó igazgatója aztán ráírta a nevemet „A fordítást átnézte” megjelölés alá. A kapcsolatnak így lett vége.

A férfiak nősen születnek, mondta Székely Juci. És ebben nincs semmi vigasztalás.

COOKIEWISE

Az idén nyáron az ablak elé szűnyoghálót szereltem. Azon át nézem az évszakok változását. Így sokkal érzékenyebbek, porózusabbak.

– *And so it crumbles, cookiewise* – mondja egy vígjátékfilmben Jack Lemmon. Elmorzsállik, mint a teasütemény. Mint a vágy, mint az emlék, mint az idegen nyelvek. Nehezen tanultam idegen nyelveket. A latin volt a kivétel, mert a latin nyelv halott. Konstruálok egy mondatot, Cicero nem felel. *Civis Romanus sum*. Dehogyan halott nyelv! Élő nyelveken az emberek visszabeszélnék. – *What is the time?* – mondtam remegve egy amerikai katonának alsós gimnazista koromban. Hány óra. Biztos voltam benne, hogy nem érti; érteni csak magyarul lehet. A katona az órájára nézett. – *Half past eight*. – Fél kilenc. Lángvörösen rohantam ki a szobából.

Aztán sorra jöttek a mondatok. Edgar Allan Poe verse: *And the moon never beams without bringing me dreams...* Mert ha kel a hold, nekem álmokat hord... Egy dal, skót tájszólásban: *By yon bonnie banks and by yon bonnie braes...* A partjaidon és a dombjaidon... Szerelmi vallomás egy filmben: *Did I tell you today that I love you?* Mondtam ma már, hogy szeretlek?

Kőbányai János fotója a Múlt és Jövő szerkesztőségében

Azok az átizzadt pulóverek az egyetemen! Azok a megszégyenülések! Nem értem az angol irodalom professzorát, motyog. Sporttolmács vagyok a Főiskolai Világbajnokságon, a kosárlabdacsapat kapitánya férrias célzásokat tesz, hebegek valamit.

– *Are you a virgin?* – kérdezi, nem ismerem a szót. Jézus anyja volt *virgin*, mondja, és végignéz. Hazakullogok.

Első rádióriportjaim félreértések. Angol nyelven dolgozom. Az atomcsendegyezményt így fordítom le: *Atomic Silence Agreement*. Kiröhögnek. *Test Ban Treaty*. Semmi nem úgy van. A „restaurálás” szót egy angol kolléga riportomban *catering trade*-re, vendéglátóiparra javítja. Megtéveszt i a *restaurant*.

Angol, német, osztrák, olasz, spanyol, görög, török, arab adás van a főosztályon. Értekezleti nyelvünk a francia. Szívósan figyelem a többiek beszédfordulatait, hanglejtését. Egy délelőtti levelet írok a főnöknőnek; anyanyelve francia. A levél-

ben ez áll: *Je suis allée au médecin*. Orvoshoz mentem. Visszajövet hangosan, mások előtt így szól: – *On porte la vache au tauréau, mais tu vas chez le médecin*.

– A tehenet viszik *au* prepozícióval a bikához, de te *chez* prepozícióval még az orvoshoz.

Örülök, hogy rám szolt.

Aztán kiküldenek Japánba, angol tolmácsnak, s rájövök, hogy tankönyvszagúak a mondataim. A leárazásról azt hiszem, *debasement*. Ott tanulom meg, hogy *sale*. De hát zárva vannak a határok, nem utazhat senki! A Szovjetunió át megyünk Tokióba. Moszkvában szállodai szobánk ajtaján kopog a londoner. Szobatársnőm, a hathetes angol nyelvtanfolyamot végzett delegációvezető azt mondja: – Majd én! – És kiszól a boynak: – *Agyin minútosz!*

Alázat kell a nyelvtanuláshoz. Beletörődés, abba, hogy nem vagy teljesen felnőtt, sem

teljesen intelligens, nincsenek szóárnyalataid, nincs pontos szinonimakészleted. Aki lelkében folyton delegációvezető, az mindig azt fogja mondani, hogy *agyn minútosz*.

Gyönyörködni fontosabb, mint társalogni. Angolul a sirály *seaguli*, németül *die Möwe*. Finnül a bagoly *pöllö*. A *Hattyúk tava* oroszul *Lebegyúnoje ozero*. Csupa szárnysuhogás.

1986 tavaszán kiraboltak a Sassnitz–Kelet-Berlin-i vonaton. A Keletiben anyám lehúzta a karikagyűrűjét meg a köves gyűrűjét az ujjáról, és nekem adta őket. – Nem fog neked fájni...? – Be sem fejeztem a kérdést, megcsapott az indulata. – De hát a gyerekek vagy!

Ezt az élesre vágott párbeszédet egyre mélyebben érzem a bőröm alatt, morphinos fecskendőt:

– Nem fog neked fájni...?

– De hát a gyerekek vagy!

Minden elmorzszállik. Érteni csak magyarul lehet.

